

Tisdagen den 2 april

Kl. 16.00

§ 1 Justerades protokollet för den 22 mars.

§ 2 Herr talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för fru *Holmqvist*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 8 april – 31 maj.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr talmannen anmälde att fru *Sandéhn* även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för fru *Holmqvist*.

§ 3 Meddelande ang. val

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond kommer att företas vid morgondagens sammanträde.

§ 4 Om vidgad rätt till semestergrundande ledighet för tillsyn av sjukt barn

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Olssons* i Stockholm (vpk) i kammarens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 130, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Olsson* i Stockholm har frågat socialministern om han vill ta initiativ till sådan ändring av gällande bestämmelser, att manlig förälders bortovaro från arbetet på grund av tillsyn av sjukt barn, s. k. pappasjukledighet, blir semestergrundande. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag har nyligen tillkallat särskilda sakkunniga som skyndsamt skall göra en allmän översyn av semesterlagstiftningen. I detta arbete kommer reglerna om kvalifikation för semester att prövas, varvid även den fråga som herr *Olsson* har aktualiserat kommer att behandlas.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern *Bengtsson* för svaret på min fråga.

Jag betraktar den här bristen i semesterlagen som ett förbiseende. Ingen krävde speciellt att den här typen av ledighet skulle bli semestergrundande när reformen infördes, och det kanske kan ha berott på att man ansåg det vara självklart att så skulle ske.

Den nya försäkringsformen är mycket bra och mycket positiv till sitt innehåll. Det är också möjligt att den i framtiden kommer att utvidgas så

Tisdagen den
2 april 1974

*Om vidgad rätt till
semestergrundande
ledighet för tillsyn
av sjukt barn*

Tisdagen den
2 april 1974

Ang. tidpunkten
för slutförande
av landstingens
arkivutredning

att det antal dagar man har rätt att vara hemma och vårda sjukt barn kommer att ökas avsevärt. I takt med det ökar behovet av en lagstiftning innebärande att även denna typ av bortovaro blir semestergrundande. I och med denna nya försäkringsform har samhället anlagt en annan och bättre syn på vård av sjukt barn. I enlighet med den bör semesterlagstiftningen följa med. Såvitt jag förstår är avtalsvägen inte framkomlig i det här fallet – det handlar ju om semesterlagstiftning.

Herr talman! Jag betraktar svaret på min fråga som positivt och förväntar mig en förändring i rätt riktning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. tidpunkten för slutförande av landstingens arkivutredning

Herr kommunministern GUSTAFSSON erhöll ordet för att besvara herr *Franssons* (c) i kammarens protokoll för den 21 mars intagna fråga, nr 126, och anförde:

Herr talman! Herr Fransson har frågat mig om när resultatet av landstingens arkivutredning väntas föreligga.

Landstingens arkivutredning tillsattes år 1963 med uppgift att behandla gallring i landstingskommunernas arkiv och därmed sammanhängande frågor. Utredningen utarbetade år 1965 en preliminär promemoria rörande gallring i landstingskansliernas arkiv. Denna promemoria har varit vägledande för den rationalisering av arkivvården som ägt rum inom landstingskommunerna.

År 1968 överlämnade utredningen delbetänkandet (SOU 1968:53) Arkiv inom hälso- och sjukvård. Efter remissbehandling uppdrog Kungl. Maj:t år 1971 åt riksarkivet att i samråd med berörda centrala myndigheter samt Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet utfärda råd och anvisningar om gallring i medicinska arkiv hos landstingskommun och kommun som inte tillhör landstingskommun. Enligt vad jag har erfarit avser riksarkivet att under året utfärda sådana råd och anvisningar.

Beträffande utredningens arbete i övrigt har jag inhämtat, att den beräknar att slutföra sitt uppdrag under andra hälften av innevarande år.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunministern för det positiva svaret på min fråga.

Eftersom det för närvarande inte finns några klara, fastslagna riktlinjer för hur landstingen skall svara för rationaliseringen av arkivvården är det väsentligt att just sådana riktlinjer fastställs. Efter vad jag kan inhämta av kommunministerns svar är sådant arbete på gång i och med att Kungl. Maj:t år 1971 givit riksarkivet i uppdrag att i samråd med berörda centrala myndigheter samt då även Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet utfärda just dessa råd och anvisningar.

Men förhållandet är tydligen sådant i dag ute i våra landsting och det är rätt naturligt – att man hittills inte har kunnat få klara besked från

Tisdagen den
2 april 1974

*Om rätt för präst
från u-land att
upprätthålla av-
lönad prästtjänst
inom svenska
kyrkan*

de centrala instanserna om på vilket sätt landstingen lämpligen bör gå till väga för att på smidigaste och bästa sätt kunna gallra i sina lager av handlingar. Det innebär att man på vissa håll inom landstingen har fått det besvärligt med lokalutrymmen med tanke på den ökade mängd handlingar som man har att förvara. Då ju även landstingens arkivutredning under det här året har för avsikt att framlägga sitt slutbetänkande hoppas jag att man från kommunministerns sida snarast kommer att vidta åtgärder för att dessa problem skall kunna lösas i sin helhet och att landstingen därmed också kommer att få de riktlinjer som erfordras för att de på bästa sätt i framtiden skall kunna ordna med arkiveringen av handlingar.

Än en gång ett tack till kommunministern för det positiva svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om rätt för präst från u-land att upprätthålla avlönad prästtjänst inom svenska kyrkan

Herr kommunministern GUSTAFSSON erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 128, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ett sådant internationellt utbyte kommer till stånd att präster från u-länder ges möjlighet att upprätthålla avlönad prästtjänst inom svenska kyrkan.

Utländsk medborgare kan efter medgivande av Kungl. Maj:t anställas som extra präst i svenska kyrkan. Enligt praxis har för sådan anställning krävts kunskaper i svensk kyrkorätt och i svenska språket. Denna möjlighet att anställa utländska medborgare kan givetvis också utnyttjas om man för kortare tid önskar anställa en präst från ett u-land i svenska kyrkan.

Initiativ till anställande av präster från u-länder bör tas från kyrkan själv. Jag kommer att positivt pröva eventuella framställningar från domkapitlen om tillstånd till sådan anställning.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det var klagörande, positivt och bra, synes det mig. Det är uppenbart att statsrådet förstår vilken betydelse det skulle ha om vi finge ett sådant utbyte till stånd.

Statsrådet nämner att här finns praxis och att det finns utländska präster som tjänstgör här, men såvitt jag vet har deras lön åstadkommits på frivillig väg. Det här arrangemanget skulle tjäna väsentliga ting. Vi skulle få primärkontakt med u-länderna och deras behov på ett helt annat sätt än vad som annars är möjligt. Måhända skulle man också kunna dispensera från kravet på kunskaper i svensk kyrkorätt och svenska språket. Om vederbörande placerades som stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt och fick till uppgift att besöka skolor och andra ungdomssam-

Tisdagen den
2 april 1974

Ang. försöksverk-
samheten med
"kabelvision
Kiruna"

mankomster vore ju inte språket ett hinder. Inte heller behövdes väl så stor kunskap i kyrkorätt.

Man har provat systemet i Danmark, och det har fallit mycket väl ut. På frivillig väg har man i Hedemora pastorat åstadkommit att en präst ifrån Tanzania – Kiakajumba är hans namn – just nu får verka i Vikmanshyttans församling, och där har man de bästa erfarenheter. Biskop Josia Kibira i Bukaba uttalar att det skulle vara en fin form av utbyte och en god utbildning för våra präster. Dessutom skulle svenska folket lära känna vårt folk bättre, anser han. Det skulle vara ett stort steg mot en rikare gemenskap och mot kristen enhet, men initiativet måste komma från Sverige, skriver biskop Kibira.

Jag ber som sagt att få tacka för detta svar och hoppas att kyrkan kan ta frimodiga initiativ på grundval av det löfte som statsrådet nu har givit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. försöksverksamheten med "kabelvision Kiruna"

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara fru *Marklunds* (vpk) i kammarens protokoll för den 1 mars intagna fråga, nr 94, och anförde:

Herr talman! Fru Marklund har frågat mig hur jag ser på de ekonomiska möjligheterna att i första hand till årets utgång förlänga försöksverksamheten med "kabelvision Kiruna".

Försöksverksamhet med kabel-TV har bedrivits i Kiruna sedan slutet av januari. Initiativet till försöken har tagits av TRU-kommittén (utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet) som enligt sina direktiv skall pröva även andra distributionsformer än etersändning. Verksamheten bedrivs i samarbete med Kiruna kommun och Sveriges Radio. Enligt planerna skall den pågå till slutet av maj. Det bör i första hand ankomma på dem som nu svarar för verksamheten att ta ställning till frågan om en förlängning av försöken.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Tyvärr kan jag inte i likhet med de tre föregående frågeställarna säga att svaret är odelat positivt. Även om man naturligtvis som utbildningsministern kan säga att det är de som svarar för verksamheten som i första hand skall ta ställning till om man skall förlänga det här försöket så handlar det ju ändå också om pengar för den fortsatta verksamheten, och det är på den punkten som de som sysslar med den här verksamheten är intresserade av möjligheterna att fortsätta. Jag vet att man under gårdagen i varje fall har sonderat inställningen hos kommunalpolitikerna i Kiruna för att utröna huruvida dessa är beredda att stå för den del som Kiruna kommun hittills har svarat för. Jag tror att man fick relativt positiva svar i det avseendet. Jag hade hoppats att från utbildningsministern få ett besked att man också från statens sida är beredd att gå in med anslag

Tisdagen den
2 april 1974*Ang. försöksverk-
samheten med
"kabelvision
Kiruna"*

motsvarande dem som man hittills har beviljat för det här försöket.

Visserligen kan man säga att detta försök redan har gett en hel del värdefulla resultat som kan användas för den utvärdering som man avser att göra, men en fortsättning skulle ge ett ännu mera konkret material att ta ställning till. Det gäller inte minst den inriktning som man haft att försöka få fram hur människor som inte är engagerade inom organisationer skall kunna aktiveras. I det fallet har kabel-TV i Kiruna lyckats väldigt bra. Man har i sändningar av typ telefonväktarprogram mött ett gensvar som står sig mycket bra i jämförelse med motsvarande riksprogram.

Av värde för samhällets myndigheter bör väl också vara att man kan använda resultatet av det här försöket i Kiruna i bedömningen hur man från samhällets sida skall ställa sig gentemot den tilltagande kommersialiseringen på detta område, som t. ex. fusionen mellan Dagens Nyheter och SF är uttryck för. Det är ju viktigt att samhällsorganen är med från början i en verksamhet av detta slag.

Jag tror också att man från TRU:s sida bör vara intresserad av att få ett ännu bättre underlag för en bedömning av hur program av denna typ påverkar studiemotivation exempelvis när det gäller just vuxenutbildning.

Intressant i detta sammanhang är också att man kan visa redan nu att ett lokalt utbud av program av denna typ från små enheter går att inrymma i avtalet mellan Sveriges Radio och staten. En förlängning av de här försöken borde också i detta avseende kunna ge ett ännu mer tillförlitligt material. Jag beklagar att utbildningsministern i sitt svar inte har kunnat ge ett löfte om fortsatt ekonomiskt stöd från staten.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Det är tydligen så att fru Marklund har läst lokala skrifter, eller vad det nu kan vara, med uppgifter om vad resultatet av de här försöken leder till. Vi har i departementet inte tillgång till några ansökningar ännu, och vi brukar inte ställa ut pengar förrän vi har några ansökningar att ta ställning till.

Jag är övertygad om att det är en utomordentligt intressant verksamhet som pågår i Kiruna. Det finns all anledning att följa den noga och se till att resultatet blir rejält utvärderat. Det finns ett påtagligt intresse att via TRU-kommittén följa verksamheten i Kiruna mycket noga. Men, som sagt, någon ansökan har vi ännu inte fått. Jag hänvisar till vad jag sade i svaret, nämligen att när de som nu svarar för verksamheten har gjort en bedömning och kommit in med en ansökan, är det klart att vi skall behandla den utomordentligt seriöst.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag måste säga att det här senare inlägget ändå kan värderas som något mera positivt, just detta att utbildningsministern säger att man med ett påtagligt intresse skall följa verksamheten och att man är inriktad på att göra en rejäl utvärdering. Jag tycker det talar för att man behöver fortsätta det här försöket.

Jag hoppas att jag ändå kan ta med mig hem till Kiruna det beskedet att en ansökan om fortsatt försöksverksamhet skall behandlas positivt.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
2 april 1974

*Om remissbehand-
ling av reklamutred-
ningens förslag
rörande TV-reklam*

*Ang. kontrollen av
studiemedel*

§ 8 Om remissbehandling av reklamutredningens förslag rörande TV-reklam

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) i kammarens protokoll för den 6 mars intagna fråga, nr 98, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om jag avser att sända ut reklamutredningens förslag rörande TV-reklam på remiss.

Som svar på herr Anderssons fråga kan jag meddela att reklamutredningens betänkande rörande TV-reklam har remitterats.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Även om det dröjde innan jag fick statsrådets svar, så skedde denna remiss desto snabbare. Jag ställde den här frågan den 6 mars, och enligt vad jag har inhämtat gick reklamutredningens betänkande ut på remiss den 8 mars.

Jag har inget mer att tillägga, och jag tackar för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. kontrollen av studiemedel

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara herr *Westbergs* i Ljusdal (fp) i kammarens protokoll för den 6 mars intagna fråga, nr 102, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig, om jag anser att kontrollen vid beviljande och utbetalande av studiemedel är tillfredsställande.

Varje bidragssystem måste utformas så att det förenar kravet på att medlen så snabbt som möjligt kommer de avsedda grupperna till del med kravet på erforderlig kontroll. Det studiesociala systemet utgör därvidlag inget undantag, och avvägningen mellan de nämnda kraven är enligt min mening i huvudsak tillfredsställande. Kontrollfrågan måste givetvis fortlöpande uppmärksammas. Studiemedelsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1973:17) Teknisk översyn av studiemedelssystemet bl. a. föreslagit ett nytt datorgrundat system för beviljande och utbetalande av studiemedel, bl. a. i syfte att få en bättre kontroll inom systemet. I den studiesociala proposition som nyligen lagts fram anmäls detta betänkande.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga. Självfallet innebär min fråga inte någon kritik mot det studiesociala stödet som sådant. Det fyller ett mycket angeläget behov och är onekligen av stort värde. Det gör det lättare för dem som önskar studera att utnyttja samhällets utbud av studiemöjligheter. Men även det mest värdefulla kan missbrukas. Att jag ställde frågan berodde på att jag uppmärksammats på ett fall där vederbörande utan att uppfylla

Tisdagen den
2 april 1974

Om vidgad tillämpning av den s. k. 80-procentsregeln vid förmögenhetsbeskattning

fordringarna vid fem olika tillfällen kunde utkvittera sammanlagt 35 533 kronor i studiemedel. Genom att han lämnade osanna uppgifter och företedde falska studiemeritförteckningar blev detta möjligt. Det är mot den bakgrunden jag ifrågasätter om kontrollen är tillfredsställande.

Nu säger utbildningsministern att man är i gång – och det har man anmält i en proposition – med en teknisk översyn av studiemedelsystemet, bl. a. i syfte att få en bättre kontroll inom systemet, och det tror jag är värdefullt. Det innebär tydligen att också utbildningsdepartementet har förstått att en bättre kontroll är angelägen.

Det verkar som om man åtminstone i vissa fall nöjer sig med att konstatera att vederbörande är inskriven vid respektive institution utan att kontrollera att hans uppgifter om studiemeriter överensstämmer med verkligheten. Som alla vet innebär det ingen garanti för att man verkligen studerar att man är inskriven vid en institution. Det här kan självfallet delvis bero på att de personella resurserna saknas, och jag ifrågasätter om inte även den sidan av problemet behöver uppmärksammas. Det är mycket möjligt att detta är den verkliga orsaken.

Jag vill till sist bara understryka att det är viktigt att de medel som det här är fråga om verkligen kommer till användning på det sätt som är avsett.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om vidgad tillämpning av den s. k. 80-procentsregeln vid förmögenhetsbeskattning

Herr finansministern STRÄNG erhöi ordet för att besvara herr Magnussons i Borås (m) den 5 februari framställda interpellation, nr 30, och anförde:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås har frågat om jag är beredd att föreslå en sådan lagändring att den som på grund av giftermål eller utlandstjänst är boende utomlands skall ha rätt att vid beskattning av förmögenhet här i landet få tillämpa den s. k. 80-procentsregeln.

Den som inte är bosatt i Sverige beskattas här endast för inkomst som uppbärs härifrån. Inkomst som sådan person uppbär från annat land liksom hans förmögenhet utomlands omfattas inte av den svenska beskattningsrätten. Skattskyldigheten här är alltså i dessa fall begränsad. Den skattskyldige har därför inte ansetts böra åtnjuta t. ex. allmänt avdrag eller grundavdrag. Inte heller har man rätt till den särskilda skattelindring som erhålls enligt 80–85-procentsregeln vid beräkning av inkomstskatt och förmögenhetsskatt. Denna regel är avsedd att tillämpas när den totala skatten överstiger en viss nivå. För att en sådan skattelindring skall få åtnjutas bör enligt min mening även fordras att den skattskyldige är skattskyldig i Sverige för all inkomst och förmögenhet. Jag är därför inte beredd att lägga fram förslag i det hänseende som interpellanten åsyftar.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för att finansministern har svarat på min interpellation.

Tisdagen den
2 april 1974

Om vidgad tillämpning av den s. k. 80-procentsregeln vid förmögenhetsbeskattning

När man tog bort 80–85-procentsbegränsningsreglerna fick det vissa verkningar som man kanske inte hade räknat med. Jag har i min interpellation nämnt ett par sådana fall som jag förmodar att även finansministern skulle kunna hålla med mig om det – borde kunna omfattas av begränsningsregeln. Det gäller t. ex. när en flicka gifter sig i utlandet men har fast egendom i Sverige, och det gäller dem som arbetar under en viss tid i utlandet men tycker att de vill behålla egendom här hemma. Kanske rör det sig om gamla släktgårdar, som ju ofta representerar ganska stort värde, och därigenom uppstår rätt höga förmögenhetsskatter. Sådana här fall borde rimligen vara ganska lätta att avgränsa.

I min interpellation ställde jag även i utsikt att man, om finansministern inte ville vara med om en direkt lagstiftning, skulle kunna införa en dispensregel, så att finansministern finge tillfälle att ge dispens i fall av det här slaget, där jag förmodar att vi kan vara överens om att det är motiverat. Jag tycker det är fel att kräva att hela beskattningen – även den som sker utomlands – skall räknas in här. Det går näppeligen att få till stånd något dubbelbeskattningsavtal innebärande t. ex. att den som arbetar i utlandet kan få sin i Sverige betalda förmögenhetsskatt avräknad på den inkomst han har av arbete i det land där han vistas. En kvinna som gifter sig i utlandet har troligen inte några som helst inkomster där, utan den enda skatt hon betalar är den som går till Sverige i form av förmögenhetsskatt. Då borde det också vara rimligt att vederbörande får komma i åtnjutande av begränsningsregeln.

Jag förmodar att finansministern och jag är helt överens om att det är orimligt att ta ut skatter som överstiger 100 procent av inkomsten. Mot den bakgrunden kanske det skulle vara möjligt att, om inte att åstadkomma en lagstiftning, så i alla fall införa en dispensmöjlighet i lagstiftningen som kan ge möjligheter att överväga dessa särskilt ömmande fall.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag är medveten om att interpellanten har funderat över frågan om man via en dispensregel skulle kunna klara ett sådant här fall av förmögenhetsbeskattning. Jag har emellertid värjt mig inför den tanken.

På företagsbeskattningsområdet kan situationer uppstå där det kan vara rimligt med dispenser, och riksdagen har utrustat finansministern med möjligheten att använda sådana. Men jag har en bestämd känsla av att man, om man skulle börja arbeta med dispenser när det gäller den direkta och reella beskattningen av fysiska personer, skulle hitta åtskilliga fall där sådana dispenser var mera motiverade än i det speciella fall där man pinas av 80–85-procentsregeln.

Jag skulle helst slippa ha den dispensmöjligheten.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag kan gott säga att jag inte heller är någon anhängare av för många dispenser. Att vi har dispenserregler i ganska stor utsträckning i vår skattelagstiftning i dag beror på att många av våra skatteförslag inte

Tisdagen den
2 april 1974

*Om åtgärder mot
utbetalning av
traktamente i
stället för övertids-
ersättning*

alltid är tillräckligt genomtänkta utan fordrar en del dispensregler. För att, som finansministern sade, värja sig mot de allra värsta fallen är man tvungen att ha detta.

Jag tror inte att de här nämnda fallen pressas av 80–85-procents-regeln. Det är inte den de pressas av utan av att vara tvungna att betala mer i skatt än de har i inkomst. Det är detta jag inte tycker hör hemma i ett samhälle som vårt - att ta ut mer i skatt än vad inkomsten uppgår till - detta finns det anledning att rätta till. Därför är de exempel jag gett verkligt ömmande fall.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om åtgärder mot utbetalning av traktamente i stället för övertids-ersättning

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Gillströms (s) den 13 februari framställda interpellation, nr 34, och anförde:

Herr talman! Herr Gillström har frågat mig om jag avser att vidtaga åtgärder för att komma till rätta med de problem som traktamenten som substitut för övertidsersättning kan medföra för de anställda.

De nuvarande skattereglerna om traktamenten och fördyrade levnads-kostnader föranleder vissa problem. Riksskatteverket har uppmärksammat frågan och har bl. a. utfärdat anvisningar som syftar till att traktamente som i realiteten utgör lön också skall bli beskattat som sådan. Jag kan vidare nämna att beskattningsfrågorna på detta område kommer att aktualiseras i finansdepartementet inom kort då traktaments-beskattningsutredningen lägger fram sitt betänkande, vilket beräknas ske under april månad. I samband med behandlingen av utredningsförslaget kommer de problem som interpellanten berört att övervägas.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr finansministern för ett kort men väl preciserat svar.

Interpellationen föranleddes av att arbetsgivare i åkeribranschen i viss utsträckning vid övertidsarbete betalar ut traktamente i stället för övertidsersättning. Därmed undviker de att betala semesterersättning och sociala avgifter, som för närvarande enligt Biltrafikens arbetsgivare-förbund utgör 42 procent. Skyldighet att utbetala traktamente föreligger enbart vid överläggningar - jag beklagar att det i snabbprotokollet för den 13 februari kommit att stå "överläggningar". Ibland accepterar skattemyndigheterna att dessa traktamentsersättningar avdrages i deklara-tionen - ibland inte. I det senare fallet påföres alltså traktamentet inkomstsidan utan att arbetsgivarens skyldigheter beträffande sociala avgifter och semesterersättning infrias.

Innevarande vecka behandlar länsskatterätten i Gävleborgs län ett sådant ärende. Det var för övrigt med anledning av ett ingripande mot företag i norra delen av detta län som interpellationen tog form. I detta

Tisdagen den
2 april 1974

*Ang. oljebekämp-
ningen till havs*

ärende har en arbetstagare fått 2 300 kronor i traktamente för övertidsarbete och yrkat avdrag, vilket prövningsnämnden förvägrat vederbörande. Om prövningsnämndens utslag fastställs kan löntagaren troligen inte i efterskott kräva semesterlön. Det är tveksamt om pengarna blir pensionsgrundande. Enligt uppgift från lokala skattemyndigheten i Hudiksvall har från riksskatteverket per telefon meddelats att undantag kan göras i fall där traktamente bevisligen utgått i stället för lön, så att beloppet blir pensionsgrundande. Skulle detta muntliga meddelande följas av ett skriftligt med samma besked, kommer arbetsgivaren i efterhand att krävas på sociala avgifter.

Detta låter sig sägas, men firman har under tiden ändrat namn efter en konkurs, vilket onekligen förvärrar situationen för arbetstagaren.

Herr talman! Jag har efter det positiva svaret anledning tro att herr finansministern efter slutbehandling av traktamentsbeskattningsutredningens betänkande kommer att lämna riksdagen ett förslag som kan bli ett bra underlag för beslut om lagändring på den här punkten.

Gärna traktamente – men först rejäl övertidsersättning!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. oljebekämpningen till havs

Herr kommunministern GUSTAFSSON erhöll ordet för att besvara herr *Torwalds* (c) den 11 januari framställda interpellation, nr 6, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Torwald* har frågat jordbruksministern om han vill redovisa *dels* de närmare omständigheterna kring det norska tankfartyget *Jawachtas* grundkänning utanför Skånes sydkust i december 1973, *dels* hur oljebekämpningen till havs i anledning av grundkänningen i stora drag tillgått, *dels* erfarenheterna av nyssnämnda oljebekämpning samt vilka åtgärder som planeras för att avhjälpa konstaterade brister.

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Det norska tankfartyget *Jawachita* med en bruttodräktighet på ca 33 000 registerton och en lastförmåga på 55 000 ton avgick tidigt på morgonen den 20 december 1973 från Göteborg med last av ca 20 000 ton råolja destinerad till Finland. Lotsning av fartyget skedde på sträckan Höganäs–Trelleborg, varefter det från kl. 19.15 den 20 december fortsatte utan lots. Kl. 19.55 märktes, enligt uppgift i fartygets skeppsdagbok, en svag ristning i fartyget. En kvart senare upptäckte man ombord att fartygets stäv sjunkit ned och att fartyget fått babords slagsida. Kl. 21.23 stoppade fartyget tillfälligt, och man upptäckte då att oljesjok kom upp till vattenytan vid fartygets sidor. Efter diverse manövrar med gång under varierande farter och kurser stoppade fartyget kl. 02.50 natten till den 21 december ett tiotal distansminuter söder om Abbekås.

Även om utredningsförfarandet med anledning av sjöolyckan ännu inte har avslutats, kan man med stöd av vad som framkommit bl. a. vid sjöförklaringen den 3 och 4 januari 1974 och vid kustbevakningens

dykarundersökningar med rätt stor säkerhet anta att fartyget har haft grundkänning vid Kullagrunden kl. 19.55 den 20 december varvid håll revs upp i fartygets botten genom vilka olja läckte ut. Innan utredningsförfarandet är avslutat är jag inte beredd att ytterligare kommentera olyckan och dess orsaker.

Det första larmet att olja läckt ut från fartyget nådde kustbevakningen kl. 00.57 natten till den 21 december. Kustbevakningen visste då inte att fartyget fem timmar tidigare haft grundkänning vid Kullagrunden, varvid huvuddelen av oljan snabbt hade läckt ut. Detta innebar att oljan med rådande vind- och strömförhållanden befann sig i eller i omedelbar närhet av strandkanten redan när det första larmet gick ut.

Den första kustbevakningsenheten var i närkontakt med fartyget kl. 02.50 natten till den 21 december. Före gryningen befann sig två oljeskyddsfartyg och fyra bevakningsfartyg inom skadeområdet. Senare tillkallades ytterligare fartygsenheter från södra, östra och västra kustdistrikten. Därjämte disponerades ett flygplan och två helikoptrar, varav en från marinen, för flygspaning. I ett senare skede bidrog den danska oljeskyddsberedskapen med spaningsåtgärder i Öresund. En rörlig sambandscentral stationerades i Trelleborg som operationsbas för kustbevakningens enheter.

Fartyget var lastat med en mycket tung råolja med asfaltliknande konsistens. Omkring kl. 03.00 natten till den 21 december upptäcktes några enstaka oljesjok på drift i lä om fartyget. Sjoken var en halv till en meter tjocka och hade en yta av flera tiotal kvadratmeter. Med rådande strömförhållanden hade sjoken en alltför stor levande kraft för att kunna ringas in ens med högsjölansor.

På ett tidigt stadium stod det klart att åtminstone så länge pålandsvind rådde skulle huvuddelen av oljan ligga tryckt mot strandkanten där vattendjupet inte medgav kustbevakningens fartyg att komma till. Däremot underlättade de långgrunda stränderna oljans upptagning från landsidan. Detta arbete utfördes av det kommunala brandförsvaret i första hand med hjälp av grävmaskiner och skoplastare men till viss del även för hand. Endast en mindre del av oljan kunde sålunda tas upp med hjälp av kustbevakningens fartygsburna utrustning för mekanisk upptagning.

På grund av att oljan hade en mycket fast konsistens kunde praktiskt taget all olja avlägsnas utan nämnvärda skador på stränderna. Särskilda insatser gjordes för att skydda naturreservatet Måkläppen utanför Falsterbonäset från oljeskador. Oljan samlades där ihop i tomfat som fördes med helikopter till fastlandet. Detta arbete genomfördes i skytteltrafik till dess all olja -- utan kvarstående skador -- avlägsnats från Måkläppen.

Av vad jag nu har redovisat framgår att miljöskadorna på grund av oljeutsläppet blivit mycket begränsade. Detta förhållande ser jag som resultatet av en målmedveten insats från såväl kustbevakningens som det kommunala brandförsvarets sida, vilka organ hade ett nära samarbete under hela bekämpningsoperationen.

Givetvis har många viktiga lärdomar vunnits beträffande såväl organisation, ledning och samband som materiel och bekämpningstaktik.

Nr 53

Tisdagen den
2 april 1974

Ang. oljebekämpningen till havs

Tisdagen den
2 april 1974

*Ang. oljebekämp-
ningen till havs*

Åtgärder i form av tekniska förbättringar av metoder och materiel för oljebekämpning till havs behöver emellertid vidtas innan den svenska oljeskyddsberedskapen är fullt utbyggd. Sådana åtgärder ingår i de ansvariga myndigheternas normala planerings- och utvecklingsarbete inom ramen för de medel som statsmakterna anvisar för ändamålet.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig först tacka kommunministern för det utförliga svaret på min interpellation, även om jag dess värre inte kan känna mig särskilt tillfreds med svarets innehåll, eftersom det avslöjar brister i det svenska oljeskyddet.

Jag inlämnade min interpellation den 10 januari med anledning av oljeutsläppen i samband med den norska tankern Jawachtas grundkänning utanför Trelleborg strax före jul föregående år. Vid ett flertal tillfällen har såväl i pressen som vid interpellationssvar här i riksdagen framhållits att vår beredskap inför oljeutsläpp till sjöss numera skulle vara tillfredsställande. Tyvärr tyder Jawachtaolyckan på att så inte är fallet. Och så sent som den 3 mars redovisades i pressen att det fortfarande flöt i land Jawachtaolja, bl. a. på de milslånga sandstränderna norr om Kivik.

Jag skall emellertid i detta mitt inlägg inte gå närmare in på vilka följer Jawachtaolyckan fått och kan komma att få för Skånes vidkommande, då detta kommer att mera i detalj belysas av fru Fredgardh i ett efterföljande inlägg i denna debatt. Jag vill i stället diskutera vårt oljeskydd eller rättare sagt vår beredskap inför oljeutsläppen ur mer allmänna synpunkter. Och för den som bor på Västkusten är det naturligt att man speciellt tar förhållandena där som utgångspunkt för sitt resonemang. Vi vet ju att det nya raffinaderiet vid Brofjorden snart skall tas i bruk, och det måste därför vara utomordentligt betydelsefullt att vårt oljeskydd i samband därmed verkligen är tillfredsställande.

Låt mig då först erinra om ett uttalande den 29 oktober 1970 av gränschef Roland Engdahl – ansvarig för oljeskyddet här i landet. Han sade då bl. a.: ”Nu räknar man med att ha – det har vi redan i dag på den internationella arenan – länsor som har betydande kapacitet. Jag kan ta ett exempel, en amerikansk länsa med 3/4 meters fribord och 1,7 meters djupgående.”

Längre fram i den aktuella intervjun säger Engdahl: ”Allting beror på att beredskap och en genomtänkt organisation finns som skall sätta detta i funktion när det händer någonting.”

En av de deltagande i utfrågningen undrade då: ”Finns det en sådan beredskap nu?” Engdahl svarade: ”Den är under uppbyggnad.” Ny fråga: ”När beräknas den bli färdig?” Engdahl: ”Den 1 juli 1973.”

Chefen för det svenska oljeskyddet ansåg alltså hösten 1970 att det fanns internationell tillgång till länsor med 3/4 meters fribord och 1,7 meters djupgående och med mycket hög kapacitet. I intervjun tillfrågades han huruvida det skulle bli möjligt att klara utsläpp av tiotusentals ton olja. Mot denna bakgrund är det förvånande att det uppenbarligen inte fanns dylika länsor tillgängliga i Trelleborgsområdet julen 1973, dvs. i stort sett ett halvt år efter den av Engdahl angivna tidpunkten, den 1 juli

1973. Det rörde sig vid detta tillfälle för övrigt bara om drygt 1 000 ton olja och inte om 10 000 ton, som man i intervjun uppgav att man skulle kunna skydda stränderna mot.

Jag utgår från att de länsor som Engdahl talade om i den aktuella intervjun för närvarande inte disponeras av kustbevakningen — i annat fall skulle de väl ha kommit till användning vid Jawachtaolyckan. För inte skall väl statsrådets uttalande i slutet av interpellationssvaret om kustbevakningens *målmedvetna* insats tolkas så, att kustbevakningen med berätt mod avstod från att använda effektiva högsjölänsor, därför att man fann det lämpligast att låta oljan flyta i land på stränderna, där brandförsvaret fick överta ansvaret för bekämpningen?

I interpellationsdebatterna 1971 och 1973 uttalade jag farhågor för att det svenska oljeskyddet i alltför hög grad hade inriktats på att dispergera oljan, dvs. sänka den till havsbotten i stället för att skaffa utrustning för att omhänderta oljan. I dessa debatter hävdade statsrådet att mina farhågor var ogrundade och att man i varje fall på sikt kunde räkna med betryggande tillgång på länsor etc. Tyvärr kan jag inte finna annat än att mina farhågor varit välgrundade samt att tillgången på länsor alltjämt är föga betryggande.

Enligt min mening har alltför stor del av tillgängliga anslag använts för att anskaffa specialfartyg, vilkas värde vid oljebekämpning synes vara betydligt överskattat. I Sverige har under senare år nästan hälften av de tillgängliga anslagen använts för fartygsanskaffning. I Norge har man däremot haft en helt annan policy och baserat sitt oljeskydd i första hand på befintliga fartyg. Däremot satsar man hårt på att skaffa lämpliga länsor, som man utsätter för hårda prov i naturliga förhållanden, dvs. i öppen sjö.

Enligt en plan från början av 1972 beräknade svenska tullverket att man 1974 skulle ha tillgång till 16 000 meter utsjölänsor, 18 000 meter lättare skärmlänsor och dessutom ytterligare 6 000 meter absorptionslänsor. Men enligt generaltullstyrelsens redovisning den 3 september 1973, alltså ett år senare, räknar man med att den 30 juni 1974 inte ha tillgång till mer än 1 900 meter högsjölänsor och 15 000 meter kustlänsor samt ca 3 000 meter absorptionslänsor. Speciellt anmärkningsvärt finner jag det vara att man inte har mer än 1 900 meter högsjölänsor tillgängliga den 30 juni 1974, trots att man 1972 räknade med att man skulle ha ca 16 000 meter länsor av denna typ. Vad är orsaken till detta? Såvitt jag kan förstå måste främsta anledningen vara att man skall ha tillgång till inte mindre än 27 specialfartyg den 30 juni 1974: tre större och nio medelstora oljeskyddsfartyg, fyra katamaraner och tretton arbetsbåtar. Denna omfattande fartygsanskaffning har uppenbarligen lett till att man saknat medel för inköp av erforderliga längder lämpliga högsjölänsor!

Låt mig i detta sammanhang göra en jämförelse med vad en norsk utredning kommit fram till skulle vara en rimlig avvägning mellan exempelvis länsor och båtar. Där har man räknat med att man skulle behöva 28 000 meter länsor, medan det antal fartyg det skulle röra sig om är — hör och häpna! — en vaktbåt, en tankbåt och fyra andra, mindre båtar. Skillnaden mellan svensk och norsk oljeskyddsorganisation är verkligen uppseendeväckande och kräver en förklaring från de svenska

Tisdagen den
2 april 1974

*Ang. oljebekämp-
ningen till havs*

ansvariga myndigheternas sida.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört kan jag inte finna annat än att tullverkets olyckliga satsning på specialfartyg medfört att vi för närvarande ej har tillgång till ett oljeskydd med den kapacitet som förespeglades av gränschef Roland Engdahl hösten 1970. Så sent som i februari 1974 har jag i en tidningsartikel sett lugnande försäkringar från kustbevakningen i Göteborgsområdet om att Västkustens beredskap mot oljeskador skulle vara god. Man poängterar i detta sammanhang att man har fått ett nytt katamaranfartyg vilket skulle göra att beredskapen skulle vara mycket bättre än tidigare. Förklarligt – men anmärkningsvärt – nog säger man i intervjun inte ett ord om vilken tillgång på högsjölänsor man har!

Herr talman! Jag skulle vilja sluta detta inlägg med ett par frågor:

Anser kommunministern att tillgången på högsjölänsor och redskap m. m. för handhavandet av dem är betryggande?

Om svaret är nej, vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att vi skall ha tillgång till ett effektivt oljeskydd, när det nya raffinaderiet i Brofjorden tas i bruk?

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Jawachtaolyckan, som inträffade den 20 december 1973 sydost om Trelleborg och tämligen rakt utanför Smygehuk, vilket också framgår av den skiss som jag visar på TV-skärmen, är den största olycka av detta slag som hänt i vårt land. 1 200 m³ tjockolja släpptes ut i vattnet och vållade arbete och skador till ett värde som torde ligga över 2 miljoner kronor. Att skadorna på stränder och djurliv inte blev större kan endast tillskrivas vissa gynnsamma omständigheter, som rådde vid olyckstillfället. En vindvridning till frånlandsvind under de närmaste dagarna efter olyckan, när bekämpningsarbetet var som intensivast, hade kunnat sprida ut oljan till havs igen och förhindra att den bärgades. I så fall hade olja kunnat skölja in över stränderna under åtskilliga år framåt.

Nu kunde bekämpningen genomföras med avsett resultat. Samtidigt gavs vissa dyrköpta erfarenheter, som givetvis bör läggas till grund för beredskapen i framtiden och därmed spara både arbete och pengar. Jag noterar med tillfredsställelse att kommunministern också tog upp den saken i sitt anförande nyss. När olyckan inträffade låg huvudansvaret fortfarande på vederbörande kommuner. Naturligtvis deltog södra kustbevakningsdistriktet i arbetet, främst ute till havs, men operationerna på land kom i första hand att åvila Trelleborgs kommun och dess brandmyndigheter. Även dåvarande Rengs kommun, numera en del av Vellinge kommun och med långsträckta stränder både mot Östersjön och Öresund, berördes sedan oljan börjat driva in mot land.

Av vind och strömmar fördes oljan snabbt in mot land. Man beräknar att redan under nattimmarna på olycksnatten ca 90 procent av den utsläppta oljan fördes bort från olycksplatsen och in mot land. Den lade sig i ett tjockt bälte, och av den skiss jag visar på TV-skärmen framgår vilka stränder som i första hand berördes. Även västerut har man funnit olja, och Måkläppen har blivit hårt drabbad.

De främst drabbade stränderna täcker en sträcka av ca 4 mil från

Smygehuk i öster till Skanör-Falsterbo i väster. Vid vissa tillfällen rapporterades olja ända bort vid Sandhammaren öster om Ystad och i höjd med Barsebäck i Sundet. Rykten om att olja kommit ända in i Hanöbukten och i höjd med Helsingborg visade sig dess bättre vara falska. Olja som faktiskt fanns i norra delen av Sundet under dessa dagar kom inte från Jawachta utan tydligen från en båt som passade på att skölja ur sina tankar i Sundet.

Svårt drabbat blev reservatet Måkläppen. Hundratals oljeskadade fåglar fick skjutas här men också på fastlandsstränderna. Många som inte påträffades gick en grym död till mötes sedan olja hade trängt genom det skyddande oljehöljet i deras fjäderdräkt och de helt enkelt frusit ihjäl i det kalla vattnet. Även för sälarna, som vintertid gärna går upp på Måkläppen, utgjorde oljan en fara. Jag hade själv personlig beröring med det förhållandet att fåglarna drabbades. På annandag jul kom ordföranden i Rengs naturvårdsnämnd och lånade vår telefon för att tillkalla jaktpolis, som skulle skjuta undan oljeskadade fåglar nere på vår strand.

Att insamlandet av oljan kunde ske både snabbt och effektivt berodde bl. a. på att tjockoljan i det kalla vattnet stelnade till asfaltliknande konsistens. Hade denna olycka inträffat på sommaren -- och endast tillfälligheter råder här -- hade oljan behållit sin flytande konsistens, och olyckan hade blivit en katastrof av helt annan omfattning än den vi nu fick. Mil och åter mil av Skånes bästa badstränder, som i dag utgör en rekreationsplats för tusentals människor, hade förstörts. Det är alltså nödvändigt att man gör allt för att förhindra ett upprepanande av något liknande i framtiden.

Med tillfredsställelse har vi som bor där nere och varit berörda av detta utsläpp noterat den utfästelse som kommunministern gjorde, att sjöfartsverket skall överväga behovet av skärpta lotsbestämmelser i Östersjön. Resultatet av detta övervägande intresserar i hög grad en bred allmänhet. Likaså är en närmare redogörelse till allmänheten för de bestämmelser som finns i den nyligen träffade konventionen om Östersjön på sin plats, vilka gäller bl. a. trafiken med djupgående fartyg och rapportering av fartyg med farliga laster. Hade sådan rapporteringsskyldighet förelegat vid olyckstillfället, hade meddelandet från Jawachta sannolikt kommit omedelbart och inte med fem timmars försening.

En annan omständighet förtjänar också att beaktas här. I samband med sjöförklaringen, som avgavs i Karlshamn, dit Jawachta så småningom fördes, har bl. a. erfaret sjöfolk pekat på det förhållandet, att de stora tankrar som numera går in i Östersjön tvingas att angöra Trelleborg för att avlämna den lots som går ombord i Höganäs. Det betyder att de får lämna en djupare led längre ut, ge sig in på grundare vatten och dessutom tvingas navigera bland all den trafik som går ut och in i Trelleborgs hamn. Om lotsen hade kunnat lämnas vid angöringsboj nr 5 i stället för att Jawachta nu tvingades in till den inre angöringsbojen, hade med stor sannolikhet olyckan kunnat undvikas. Vissa rederier vill inte heller ta sådana risker, utan låter lotsen följa med till Bornholm. Det var på utgåendet från Trelleborg som Jawachta råkade ur kurs och kom för nära Kullagrunnen. Skall lots följa med genom Östersjön, faller ju detta hot bort. I annat fall bör avlämnandet av lotsen i Trelleborg ändras. Enklast

är det att skaffa och där stationera en snabbgående och sjösäker lotsbåt, som kan gå längre ut när den bordar fartyget och avhämtar lotsen.

Till sist en fråga till kommunministern om ersättningen för de kostnader som drabbar en kommun vid en olycka som denna. Jag skulle vilja fråga, om kommunministern är beredd att medverka till att drabbade kommuner får full täckning för sina kostnader.

Herr kommunministern GUSTAFSSON:

Herr talman! Det finns många teorier och uppfattningar om hur man bäst bekämpar oljeskador. Måhända är det en förklaring till den skillnad mellan Sverige och Norge som råder i fråga om uppbyggnaden av oljebekämpningsberedskapen.

Herr Torwald frågade om man inte hade högsjölänsor, eftersom det i annat fall vore underligt att man inte utnyttjade dem vid Jawachta-olyckan. Orsaken till att man inte utnyttjade högsjölänsorna var väl att man fick vetskap om olyckan fem timmar efter det att oljan hade läckt ut ur båten, och vindarna hade då redan drivit oljan till stränderna. I övrigt menar man att högsjölänsor inte med fördel hade kunnat användas för att ta hand om de drivande oljesjok som påträffades senare på natten. Man anser att det lämpligaste sättet att ta hand om mycket kompakta oljesjok – som det här var fråga om – är att fånga upp dem med en trål, och kustbevakningen håller på att utarbeta en sådan metod. Det finns emellertid för närvarande inga sådana trålar att köpa på marknaden, utan här liksom i många andra fall när det gäller oljebekämpning krävs det ett eget utvecklingsarbete.

Vad skulle ha hänt, om olyckan inträffat på sommaren, när oljan hade varit lättflytande? Om jag minns rätt hade denna olja en temperatur av mellan 50 och 60 grader, och det är väl inte troligt att värmen i vattnet ens på sommaren skulle ha varit så hög att oljan fördenskull hade blivit lättflytande.

På frågan från herr Torwald, om jag anser att oljebekämpningsberedskapen är betryggande, vill jag svara att jag anser att beredskapen är betryggande men att det finns skäl att fortsätta den uppbyggnad av oljebekämpningen som har pågått under en följd av år och med hänsynstagande till de nya metoder och materiel som framkommer.

Riksdagsrevisorerna har haft anledning titta på bekämpningen av olja, och de har i en skrivelse den 31 januari 1974 uttalat sig härom: "Den företagna granskningen har gett ett allmänt intryck av att verket lagt ned ett målmedvetet arbete på att snabbt och till rimliga kostnader lösa denna uppgift. Med hänsyn till den osäkerhet som alltjämt råder beträffande effektiviteten och verkningarna av olika metoder och bekämpningsmedel torde det vara riktigt att söka olika vägar för att lösa uppgifterna och att pröva olika typer av fabrikat och materiel."

Jag är villig medverka till att frågan om ersättning till de kommuner som har drabbats av oljeutsläppet från Jawachta prövas i så positiv anda som möjligt.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag är medveten om att det kan finnas olika filosofier om hur man bäst skall bekämpa olja. På en punkt torde det emellertid

Tisdagen den
2 april 1974*Ang. oljebekämp-
ningen till havs*

inte råda skiljaktiga uppfattningar bland dem som sysslar härmed och försöker sätta sig in i problemet. Det finns över huvud taget ingen möjlighet att bekämpa olja till havs utan tillgång till länsor. Vad man gjorde i Trelleborg var att man kapitulerade och lät oljan rinna in mot stranden. Kan det anses vittna om att vi har en tillfredsställande beredskap? Det är inte så som sades här att all oljan efter fem timmar hade kommit in till stranden, utan det läckte ut olja från fartyget under praktiskt taget ett helt dygn.

Enligt uppgifter som jag har fått lär den olja det här är fråga om bli lättflytande redan vid 24 grader. Jag har inte bevis på att det är riktigt, men några personer har sagt att de har värmt upp den för att prova. Är det sant att den blir lättflytande vid så låg temperatur är det ett verkligt stort bekymmer. Nu var oljans konsistens sådan att den var lätt att arbeta med vid stranden.

Problemet är emellertid hur man skall bära sig åt för att fånga in oljan innan den kommer in till stränderna. I Bohuslän har vi inte kuster av den gynnsamma typ som finns vid Trelleborg, där man kunde köra med traktorer ned till stranden och ta hand om oljan. Försök med det vid Brofjordens 40 meter höga klippväggar! Där tar sig inga traktorer ned i närheten av stranden. Alltså blir effekten att all olja kommer att sköljas upp på klipporna, och man kommer över huvud taget inte åt att bekämpa den. Det är därför som vi är så ängsliga när vi märker att det inte finns tillgång till länsor. Än mer bekymrade blir vi förstas när man från ansvarigt håll anser att situationen är i stort sett tillfredsställande.

Det sades här att det bästa hade varit att ha tillgång till en trål. Låt mig då bara påminna om att i fjolårets interpellationsdebatt nämnde jag just det sättet att ta vara på olja till havs. Jag sade att man bör koppla ihop länsor mellan två fiskebåtar och att man i stället för att använda specialfartyg skall utnyttja båtar med fiskare och andra som verkligen kan denna teknik och på det sättet skumma ihop olja.

Det är roligt att man i alla fall har kommit en bit närmare praktiska lösningar och inte bara sysslar med att skaffa specialfartyg utan utrustning för att ta upp olja till sjöss. Tyvärr saknar vi ännu exempel på att man vid något enda oljeutsläpp till havs har lyckats ta upp mer än ett fåtal kubikmeter olja. Det är illavarslande när vi nu vet att vi kommer att få en kraftigt ökad oljetrafik, inte minst längs de bohuslänska kusterna.

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Beträffande frågan om oljans konsistens och hur den förhåller sig i vattnet vill jag endast säga att jag citerade ett uttalande av tullöverkontrollör S.B. Svensson, som var inkopplad på arbetet. Han säger:

”Bärgningen hittills har visat att det rör sig om olja av mycket fast konsistens som praktiskt taget går att rulla ihop som en beckmatta utan att den nämnvärt kletar av sig. Förhållandet skulle dock ha varit ett helt annat om utsläppet inträffat sommartid när vatten- och lufttemperatur varit en annan.”

Det visade sig också att t. o. m. vid denna tid fanns det olja som hade mjukats upp av vattnet och vållat besvär, inte minst på vissa steniga och

Tisdagen den
2 april 1974

*Ang. oljebekämp-
ningen till havs*

gräsbevuxna stränder.

Till sist vill jag bara tacka för det positiva uttalandet om ersättningen till kommunerna. Jag hoppas att det skall kunna leda till resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

nr 76 till näringsutskottet och

nr 78 till justitieutskottet.

§ 14 Föredrogs och hänvisades motionerna

nr 1655 till utbildningsutskottet samt

nr 1656 och 1657 till kulturutskottet.

§ 15 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 18 och 19, finansutskottets betänkande nr 12, skatteutskottets betänkanden nr 5 och 14–16, justitieutskottets betänkanden nr 2–5, försvarsutskottets betänkande nr 15, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 14 och 15, kulturutskottets betänkanden nr 6–8 samt trafikutskottets betänkanden nr 1 och 9.

§ 16 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle justitieutskottets betänkanden nr 2, 5, 3 och 4 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 17 Interpellation nr 64 om åtgärder mot vattenföroreningar i Torne älvs mynningsområde och Haparanda skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖVENBORG (vpk), som yttrade:

Herr talman! Under senare år har man kunnat konstatera att vattnet i Haparanda skärgård har utsatts för en allvarlig och fortgående förorening. Nedsmutsningen har sådan omfattning att den nu kan sägas omfatta praktiskt taget hela detta skärgårdsområde.

Den allvarligaste föroreningskällan har varit lätt att spåra. Det är ferrokromverket i Röyttä på finska sidan som alltsedan tillkomsten har tillåtit att släppa ut stora mängder föroreningar i Torne älvs mynningsområde. Det har redan haft en påtaglig negativ inverkan på fisket. I avloppsvattnet från ferrokromverket följer det med både gifter och tungmetaller. I stora områden av skärgården bildas nu beläggningar på nät och ryssjor.

Utsläppen har varit kända sedan lång tid tillbaka, men varken från finsk eller svensk sida har man gjort några allvarliga försök att stävja detta allvarliga miljöhot.

Detta är ett område där fiske av tradition är en betydelsefull näringsgren. Dels finns här ett betydande antal yrkesfiskare, dels är fisket i många fall en betydelsefull kompletterande näringsgren. Det är därför

helt naturligt att befolkningen i området känner stor oro över den fortgående miljöförstöringen. Men kritiken mot Outokumpus Oys ferrokromverk har hittills inte haft någon verkan, utan utsläppen har fortsatt i samma omfattning som tidigare. De utgör ett hot mot fisket som näringsgren och skadar skärgårdens vattenfauna på ett högst allvarligt sätt.

Nu planerar dessutom Outokumpus Oy anläggandet av ett stålverk i Torneå, alltså i anslutning till det aktuella området. Man vet att ett stålverk kräver stora mängder vatten för sin produktion, och helt nyligen har den svensk-finska gränsälvscommissionen beviljat Outokumpus Oy rätt att ta väldiga mängder vatten från både Torne älv och havet. Men det står också klart att det kommer att släppas ut vatten i samma område som redan tidigare utsatts för svår nedsmutsning. Mot den bakgrunden finns det all anledning att man från svensk sida vidtar åtgärder för att rikta de finska myndigheternas uppmärksamhet på de skador som redan skett i området samt att man också påpekar vikten av att åtgärder vidtas för att garantera att det planerade stålverket i Torneå utrustas med fullgoda reningsanläggningar. Sker inte detta kan konsekvenserna bli katastrofala för fiske och vattenfauna i området.

Det måste anses vara ett gemensamt svensk-finskt intresse att förhindra en sådan utveckling. Sedan undertecknandet av den nordiska miljöskyddskonventionen den 19 februari 1974 förefaller fortsatt underlåtenhet att vidta effektiva miljöskyddsåtgärder i här berörda fall vara otänkbar.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få rikta följande frågor:

1. Är statsrådet informerad om det allvarliga miljöhot som Torne älvs mynningsområde och Haparanda skärgård nu utsättes för och de konsekvenser detta har i vidsträcktare omfattning?

2. Vill statsrådet kommentera de möjligheter den nordiska miljöskyddskonventionen ger i syfte att uppnå samordnade åtgärder från svensk och finsk sida i syfte att komma till rätta med i interpellationen berörda olägenheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 18 Interpellation nr 65 om förbättrad vårdmiljö för patienter inom långtidssjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr KARLEHAGEN (c), som yttrade:

Herr talman! De medicinska framstegen har möjliggjort livsförlängande insatser, som också medfört ett ökande antal långtidssjuka. Samhällsutvecklingen i stort har gjort att åldringar och långvarigt sjuka i mycket starkt begränsad utsträckning kan vårdas i hemmen. Detta har medfört att behovet av platser för långtidsvård ökat mycket kraftigt. De senaste åren har genom landstingens insatser ett betydande antal långvårds-kliniker och sjukhem tillkommit. Den tekniska standarden på dessa anläggningar är i regel hög och möjliggör en god materiell omvårdnad av

patienten. För den långtidssjuka är emellertid en god materiell vårdstandard inte tillräcklig. För att patienten skall kunna bibehålla sin identitet som människa är det av stor vikt att hans behov av emotionell omsorg och funktionsstimulerande aktivitet blir tillgodosett. För att de långtidssjuka skall kunna erbjudas en i detta avseende fullgod vård måste bl. a. frågan om personaltäthet, vårdpersonalens sammansättning och utbildning ägnas ökad uppmärksamhet.

I den allmänna debatten har på senare tid vården av de långtidssjuka varit föremål för kritik. Det har därvid antytts att långtidssjukvården inte uppfyller de krav på medmänsklig kontakt och aktiverande hjälp, som måste ställas på en vårdform som under lång tid skall utgöra patientens hemmiljö.

Institutionsmiljöns utformning är givetvis av stor betydelse för patientens trivsel. En förutsättning för att miljön skall bli hemliknande är att tillgången till enkel- och dubbelrum blir betydligt bättre än för närvarande. Det är dock av ännu större betydelse att personalstyrkan är tillräcklig för att kunna ge patienterna en personlig omvårdnad och stimulans till aktivitet.

Den låga personaltätheten, i synnerhet på sjukhemmen, medför att sjuksköterskor och vårdbiträden måste koncentrera sig på de moment i vårdarbetet som är absolut nödvändiga för att avdelningen skall fungera. Det är då risk att patienten går miste om den stimulans till aktivitet som är nödvändig för att han skall undgå en tilltagande apati, självupptagenhet och psykisk avtrubning. Många patienter är sängbundna och kan inte på egen hand uppsöka mer stimulerande miljöer som terapilokaler och dagrum.

För vårdpersonalen är tjänstgöring inom långtidssjukvården mycket påfrestande, inte minst i psykiskt hänseende. Samtidigt som patienterna oftast är ytterst vårdkrävande är deras sjukdom av sådan art att en förbättring av tillståndet är osannolik eller utesluten. Vårdtiderna blir ofta långa och patientens tillstånd kan under flera år vara stationärt eller gradvis försämrats. Man kan ej bortse från de psykologiska realiteter detta innebär för vårdarbetarna. De går miste om den stimulans det innebär i en vårduppgift att se funktionsförmågan hos en patient öka. Vårdpersonalens kontakter med den ansvarige läkaren blir vidare ofta glesa. Det vore egendomligt om dessa faktorer inte påverkade motivationen för vårduppgiften och därmed också i sista hand attityden till patientens situation. Det är således nödvändigt att frågan om vårdpersonalens möjligheter att lösa sin svåra uppgift ägnas ökad uppmärksamhet.

Genom att antalet långtidssjuka som måste tas om hand ständigt ökar ligger det nära till hands att de kvantitativa aspekterna kommer i förgrunden. Långtidssjukvårdens speciella funktion nödvändiggör att ökad uppmärksamhet ägnas åt vårdmiljön för det växande antalet långvarigt sjuka.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är enligt statsrådets bedömning nödvändiga för att förbättra vårdmiljön för patienter inom långtidssjukvården?

Denna anhållan bordlades.

§ 19 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner

Nr 40 angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Nr 79 med förslag till lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt, m. m.

Nr 93 angående avtal om läkarutbildning vid kommunala undervisningssjukhus m. m.

§ 20 Anmälades och bordlades

Framställning

Nr 8 Fullmäktiges i riksbanken förslag om dispositionen av riksbankens vinstmedel för år 1973

§ 21 Anmälades och bordlades

Socialutskottets betänkanden

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar för budgetåret 1974/75 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Nr 8 i anledning av motioner om utbyggnad av hälsovård och sjukvård, m. m.

Kulturutskottets betänkande

Nr 9 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till Bidrag till trossamfund jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 1 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Nr 2 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1974/75 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Näringsutskottets betänkande

Nr 11 i anledning av motioner angående multinationella företag

§ 22 Anmälades och bordlades motionerna

Nr 1658 av herr *Olsson* i Edane m. fl.

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:28 angående den statliga kulturpolitiken

Nr 1659 av herrar *Johansson* i Holmgården och *Nilsson* i Tvärålund

Nr 1660 av herrar *Lothigius* och *Ringaby*

Nr 1661 av herr *Lövenborg* m. fl.

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:32 med förslag till gruvlag m. m.

Nr 1662 av fru *Diesen* och herr *Lidgard*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:34 angående anslag för budgetåret 1974/75 till byggnadsarbeten m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Nr 1663 av fru *Jordan m. fl.*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:47 angående
riktlinjer för kursverksamheten vid statens industriverk, m. m.

Nr 1664 av herrar *Svanström* och *Pettersson* i Örebro

Nr 1665 av herr *Turesson*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:48 angående
anslag till Centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1974/75,
m. m.

Nr 1666 av fru *Fraenkel* och herr *Romanus*

Nr 1667 av fru *Fredgardh* och fröken *Rogestam*

Nr 1668 av herr *Hovhammar m. fl.*

Nr 1669 av fru *af Ugglas m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:57 med förslag
till inrättande av ett organ för främjande av import från u-länderna

Nr 1670 av fru *Marklund* och herr *Lövenborg*

Nr 1671 av herrar *Stridsman* och *Johansson* i Holmgården

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:60 angående
organisation för Sveriges geologiska undersökning, m. m.

Nr 1672 av herr *Johansson* i Holmgården *m. fl.*

Nr 1673 av fru *Jonäng m. fl.*

Nr 1674 av herr *Lorentzon m fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:61 angående
stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

Nr 1675 av herrar *Enlund* och *Eriksson* i Arvika

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:62 med förslag
till lag med särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto

Nr 1676 av herrar *Rosqvist* och *Bergqvist*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:64 angående
finansiering av ett nytt stålverk i Luleå

Nr 1677 av herr *Lindahl* i Hamburgsund

Nr 1678 av herrar *Nordgren* och *Oskarson*

Nr 1679 av herr *Takman m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:67 angående
förberedelser för folk- och bostadsräkning 1975

Nr 1680 av herr *Werner* i Tyresö *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:68 med förslag
till lag om fortsatt giltighet av lagen (1942:429) om hyresreglering m. m.

Nr 1681 av fru *Nilsson* i Kristianstad *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:69 angående
vissa energibesparande åtgärder

Nr 1682 av herr *Hugosson*

Nr 1683 av herrar *Lövenborg* och *Israelsson*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:71 med förslag
till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Nr 53

Tisdagen den
2 april 1974

Nr 1684 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1685 av herr *Werner* i Tyresö *m. fl.*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:85 angående
utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74

§ 23 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen
av

Nr 141 Herr *Hagberg* i Borlänge (vpk) till herr justitieministern an-
gående hanteringen av uppgifterna från den planerade folk- och bostads-
räkningen:

Kommer uppgifterna från folk- och bostadsräkningen (FöB 75) att
sammanställas med andra undersökningar t. ex. bostads- och hyres-
undersökningen respektive arbetskraftsundersökningen eller uppgifter
från befintliga register, och om avsikten är denna vilken risk föreligger
då att uppgifterna sammanförs så att den personliga integriteten kan
skadas?

Nr 142 Fru *Backberger* (vpk) till fru statsrådet Leijon angående
handläggningen av ärenden rörande chilenska flyktingar:

Vill statsrådet medverka till en annan praxis vid handläggning av
flyktingärenden, så att chilensk flykting som anländer till Sverige från
annat land än sitt hemland likväl betraktas som flykting från sitt
hemland?

§ 24 Kamraren åtskildes kl. 17.05.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert